

Bruna Kuntić-Makvić

Dva tisućljeća od godine dvaju ratova

9. - 2009.

U 2009. godini navršila su se dva tisućljeća od ratnih događaja koji su izravno utjecali na europsku povijest. Predajom vojskovođe Batona završio je ustanak u Iliriku. Bio je započeo 6. g. kršč. e.. Njegovo se prvo razdoblje u starini nazivalo panonskim ratom, a drugo dalmatinskim, prema tome gdje su se vodile glavne borbe. Operacije na oba područja povezale su se i ispreplele, pa se u znanosti uobičajilo pisati o panonsko-dalmatinskom ratu ili ustanku. Naziv *Bellum Batonianum* skovan je već u starini, jer su ustanike vodila dvojica vojskovođa imenom Baton. Prvi je bio poglavar i vojskovođa Desitijata koji su obitavali u Dinarskom gorju, a drugi vojskovođa Breuka čije je područje bilo u donjem porječju Bosne, bosanskoj i hrvatskoj Posavini i dijelu Slavonije. Breucima je vladao kralj Pines. Opseg ratnih zbivanja nadahnuo je i naziv 'veliki ilirski ustanak'. Vojskovođa Tiberije se prema rimskim planovima za tu godinu spremao prijeći Dunav nedaleko današnjega Beča i zaratiti na Markomane. Buna je izbila silnom žestinom iza njegovih leđa. Italiju i Rim je zahvatila panika. Tiberije se okrenuo i pošao u Sisciju odakle će voditi napad na ustanike. Nastupao je toliko promišljeno da se njegov poočim August u Rimu pitao ne oteže li Tiberije s gušenjem ustanka da bi što dulje ostao zapovjednikom brojne vojske – tko zna s kakvim mračnim nakanama. Pridodao mu je i druge zapovjednike. Vojevalo se s promjenljivom srećom. Međutim, breučki se Baton dao premamiti, izdao je i izručio Rimljanima svojega vladara. Desitijatski se Baton obračunao s njime, a zatim ostao jedini vođa ustanka. I samoga je Tiberija doveo u težak položaj. Pa ipak, opsadama i osvojenjem dviju tvrđava – Andetrija i Ardube – Rimljani su osigurali pobjedu. Baton je poslao sina Skeva neka ponudi predaju, uz uvjet da se njegovim ljudima zajamči oprost. Tiberije je prihvatio. Susret između ilirskog i rimske vojskovođe slavno je mjesto rimske povijesti zbog Batonovih gorkih riječi o vucima što ih Rimljani šalju umjesto pasa i pastira da čuvaju njihova stada. Pobjeda je ispunjavala sve kriterije da se vojskovođa Tiberiju i njegovim ljudima dodijeli trijumf, no mogli su ga slaviti tek nakon tri godine.

Naime, iste je 9. godine zapovjednik Var s trima legijama stradao u germanskoj klopki u Teutoburškoj šumi. Namamio ga je Arminije, poglavar germanskih Keruska, koji je ranije služio u rimskoj vojsci. Ljudstvo je pobijeno, Var se sam ubio. August je u Rimu malodušno vapio za izgubljenim legijama. Tiberije je s jednog bojišta morao otići na drugo i osigurati zapadne granice. Nakon tri je godine dovršio i taj zadatak, i mogao je 12. g. kršč. ere slaviti trijumfe za pobjedu na oba bojišta. *Preljepa Gemma Augustea* koja se čuva u Beču (Kunsthistorisches Museum) smatra se spomenikom njegova slavlja.

August se u sažetoj autobiografiji podičio da je Tiberijevim vojevanjem pomaknuo granicu rimske vlasti na Dunav. Potomstvo procjenjuje da su Rimljani prvotno namjeravali postaviti granicu na Labu i Dunav, a da su od toga odustali nakon katastrofe u Teutoburškoj šumi. Europa se 9. godine krščanske ere za mnoga stoljeća podijelila po tokovima Rajne i Dunava. Do njih je sve bilo podložno utjecajima rimske civilizacije. S druge strane dviju velikih rijeka barbarski je svijet nastavio živjeti uglavnom po vlastitim pravilima. Privremeni istak u Dakiji ostavio je duboki trag u današnjoj Rumunjskoj, a limes je propuštao poželjna duhovna i materijalna dobra u oba pravca. Pa ipak, bio je u svakom pogledu stvarna razdjelnica.

Panonsko-dalmatinski rat pridonio je Varovu porazu time što su iskusniji vojskovođe bili zauzeti u Dalmaciji. Podudaraju se i vrijeme i okolnosti dvaju zbivanja. Dva su tisućljeća prošla od godine kojom je završio jedan, a započeo drugi krvavi rat. U oba su barbari reagirali na rimski pritisak, a koristili su se vojnim znanjima koja su stekli ratujući za Rimljane. Oba su značajna stavka u kurikulumu dvojice velikih careva, Augusta i Tiberija. Prizori s istaknutim sudionicima ušli su u imaginarij rimske carske povijesti: stari August potresen i prestrašen u Rimu; Tiberije u punoj snazi i na vrhuncu sposobnosti na bojištima; sposobni i plemeniti dezidijatski Baton; vlastohlepni i izdajnički breučki Baton, neustrašivi i okrutni Arminije... Danas se to doimlje kao drevna junačka pripovijest. Drevni su je sudionici na obje strane doživljavali kao nadmetanje vlastitoga dobra i tuđega zla, prava i nepravde, reda i prevrata, kao borbu za prežitak vlastite opcije – i za to su podnijeli goleme žrtve. Obilježavajući dva tisućljeća od takvih događaja i rezimirajući rezultate povijesnih i filoloških istraživanja, nije se na odmet prisjetiti te jednostavne ljudske činjenice.

Ivan Knezović

“BELLUM BATONIANUM MM Rat protiv Batona: dvije tisuće godina”

**Znanstveno savjetovanje, Zagreb, Filozofski fakultet,
5 – 7. studenoga 2009.**

Od 5. do 7. studenog 2009. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu održano je znanstveno savjetovanje “BELLUM BATONIANUM MM – RAT PROTIV BATONA: DVIJE TISUĆE GODINA”, povodom dvijetisućite obljetnice završetka panonsko-dalmatinskog ustanka protiv rimske vladavine. Savjetovanje je organizirano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Izvršni organizator skupa je bio Centar za interdisciplinarno istraživanje stare povijesti pri Zavodu za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Organizacijski odbor skupa činili su prof. dr. Bruna Kuntić-Makvić, predstojnik Katedre za staru povijest istog Odsjeka i po položaju predstojnik Centra, dr. sc. Alka Domić-Kunić, viši znanstveni suradnik Odsjeka za arheologiju Hrvatske Akademije znanosti i umjetnosti, doc. dr. sc. Hrvoje Potrebica s Katedre za prapovijesnu arheologiju Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Ivan Knezović, znanstveni novak pri Zavodu za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Savjetovanje se sastojalo od znanstvenih i stručnih izlaganja pozvanih i prijavljenih predavača, aktivnih istraživača na matičnom području panonsko-dalmatinskog ustanka, u današnjoj Republici Hrvatskoj i Republici Bosni i Hercegovini. Ideja je bila da se prikaže aktualno stanje znanstvenih spoznaja i da se potakne stručna rasprava. Prema tematici i područjima znanstvenog djelovanja, izlaganja su podijeljena u četiri zasjedanja.

Tijekom prvoga zasjedanja 5. studenoga izlaganja su se temeljila na arheološkim izvorima iz prapovijesti, protohistorije i vremena uoči ustanka. Pregledna predavanja u jutarnjoj sesiji obuhvatila su razdoblje od brončanog doba i početka formiranja autohtonih etnija pa sve do ratnih operacija od 6. do 9. g. pos. Kr. Prvi je trebao govoriti prof. dr. Marin ZANINOVIĆ, redoviti profesor u miru